

*Александар Раковић**

Институт за новију историју Србије, Београд

ОТЦЕПЉЕЊЕ ЦРНЕ ГОРЕ (2006): НОВОСТЕЧЕНА, А НЕ ОБНОВЉЕНА ДРЖАВНОСТ**

Сажетак

Рад путем анализе основних критеријума, елемената и симбола државности показује да не постоји континуитет између државности Краљевине Црне Горе и државности данашње Црне Горе. Наиме, историјска Црна Гора под влашћу династије Петровић Његош по карактеру је била изричито српска. С друге стране, владајућа елита данашње Црне Горе одбацила је споне са историјском српском државношћу Црне Горе. Стога су државност Краљевине Црне Горе и државност данашње Црне Горе две сасвим различите државности.

Кључне речи: државност, Краљевина Црна Гора, српство, данашња Црна Гора, антисрпство

1. УВОД

Референдум о независности Црне Горе одржан је 2006. године. За независну Црну Гору је гласало 55,5%, а за заједничку државу са Србијом 44,5% изашлих. Већина православних, у историјском смислу државотворног народа, гласала је за заједничку државу отприлике у промену 54,5% против 45,5%. Гласови мањина су преокренули резултат референдума. Заједничка држава Србије и Црне Горе распала се после 88 година постојања (1918–2006).¹

* rakovic@gmail.com, aleksandar.rakovic@inis.bg.ac.rs

** Рад је настао у оквиру пројекта „Срби и Србија у југословенском и међународном контексту: унутрашњи развитак и положај у европској/светској заједници“ (47027) који финансира Министарство просвете и науке Републике Србије.

1) Александар Раковић, *Срби и религијски интервенционизам 1991–2015: Политички аспекти верских изазова српској држави и цркви после распада Југославије*, Хришћански културни центар, Београд, 2015, стр 98.

Овакво здружено наметање решења Србима ствара сталну тензију, а Црну Гору чини „нестабилном творевином“.²

Тадашњи премијер Мило Ђукановић је на конференцији за медије дан након референдума казао да је Црна Гора „обновила независност“.³ Он је и касније говорио о „обнови црногорске државне независности“.⁴ Међутим, Ђукановићево тумачење је површно и поврх свега нетачно јер нема упориште у чињеницама.

Према међународном праву, основни критеријуми државности су: 1. становништво; 2. територија; 3. власт; 4. капацитет да се уђе у односе са другим државама.⁵ У унутрашњем смислу основни елементи државе су: 1. становништво; 2. територија; 3. власт.⁶ Становништво најчешће повезују елементи идентитета: заједничка историја, етничко порекло, родољубље, језик, симболи, вероисповест, митови.⁷ Важан елемент идентитета је и писмо. Посебно истакнути симболи државности су застава, грб, химна и новац.

Црна Гора 2006. године није обновила државност нити ишта од критеријума, елемената и симбола државности које је имала Краљевина Црна Гора. Наиме, Краљевина Црна Гора је била национална држава српског народа и њена државност је била српска.⁸ Новостворена црногорска држава одрекла се скоро свих веза са историјском Црном Гором.⁹ Референдумско питање из 2006. године додатно потврђује да таквог континуитета нема и неће бити јер је гласило: „Желите ли да Република Црна Гора буде независна држава са пуним међународно-правним субјективитетом“? У референдумском питању нема помена о обнови државности.

Дакле, државност Црне Горе из 2006. године може бити само новостечена, а никако обновљена. Државност Црне Горе из 2006. године је у супротности са државним идентитетом успостављеним током владавине династије Петровић Његош (1697–1918). Тај идентитет, још једном наглашавамо, био је српски и у време фактичке самосталности Црне Горе док ју је својатало Османско

2) Зоран Милосављевић, „Босна и Херцеговина и Црна Гора – (не)одрживе мултинационалне творевине“, *Српска политичка мисао*, Институт за политичке студије, Београд, бр. 4/2012, стр. 313-315.

3) Nedeljko Rudović, „Obnova i izgradnja državnosti“, *Vreme*, 25. 5. 2006.

4) „Srpski dosije o pokušaju terorizma nastao je znatno prije 16. oktobra“, *Pobjeda*, 11. 12. 2017.

5) James Crawford, “The Criteria for Statehood in International Law”, *British Yearbook of International Law*, Volume 48, Issue 1, Oxford University Press, 1. 1. 1977, стр. 111.

6) Слободан Јовановић, *Држава*, I, Геца Кон, Београд, 1936, стр. 30.

7) Daniel Bar-Tal, *Shared Beliefs in a Society: Social Psychological Analysis*, Sage, Thousand Oaks–London–New Delhi, 2000, стр. 81-83.

8) Видети: Радос Јушић, *Историја српске државности: Србија и Црна Гора*, САНУ огранак у Новом Саду, Беседа, Друштво историчара Јужнобачког и Сремског округа, Нови Сад, 2001.

9) Александар Раковић, „Срби у Црној Гори десет година после референдума о сецесији: лични поглед на претходне и текуће догађаје и појаве“, *Српска баштина*, 1–2, Институт за српску културу, Никшић, 2016, стр. 72.

царство (1697–1878) и у време међународно признате државе Књажевине/Краљевине Црне Горе (1878–1918).

2. СТАНОВНИШТВО: ИЗВОРНА НАРОДНОСТ И ДОЦНИЈИ ИДЕНТИТЕТСКИ ИНЖЕЊЕРИНГ

Законик књаза Данила Петровића из 1855. године бележи да „у овој земљи нема никакве друге народности до једине србске“.¹⁰ У *Земљопису Књажевине Црне Горе* (1899) је писало: „У Црној Гори живе све сами чисти и прави Срби, који говоре српским језиком“.¹¹ У уџбенику *Познавање закона* који је објављен на Цетињу (1914) стоји: „Односно народа наше отаџбине, ми не би никако могли употребити назив ‘црногорски народ’ у смислу народности, пошто су Црногорци по народности Срби, а црногорске народности не постоји“.¹²

Комунистичка партија Југославије је од 1926. до 1940. године подупирала идеју о издвајању Црногораца из српске нације.¹³ Победа комуниста у Другом светском рату у Југославији довела је до федералног уређења Југославије с Црном Гором као једном од шест република. Чланком Милована Ђиласа у београдској *Борби* (1945) „О црногорском националном питању“, Комунистичка партија Југославије је установила постојање црногорске нације јер су „дружичији ‘Срби’ од свих Срба, – Црногорци“.¹⁴ То је била матрица која је опстала до краја социјалистичке Југославије, а ипак је отворила пут расрбљавању.

Постојала је и друга траса расрбљавања Црногораца. О томе да су Црногорци пореклом „Црвени Хрвати“ односно „Дукљани“ писали су хрватски идеолог Иво Пилар (1918),¹⁵ његов настављач Савић Марковић Штедимлија из српског племена Пипери у Црној Гори (1937),¹⁶ усташки идеолог фра Доминик Мандић (1957).¹⁷

После Ђукановићеве победе над Момиром Булатовићем на

10) Видети у: Јован. Р. Бојовић, *Законик књаза Данила*, Историјски институт СР Црне Горе, Титоград, 1982, стр. 131.

11) Ђуро Поповић, Јован Рогановић, *Земљопис Књажевине Црне Горе за ученике III разреда основне школе*, Државна штампарија, Цетиње, 1899, стр. 34.

12) Живко Драговић, Љубомир А. Бакић, *Познавање закона*, Државна штампарија, Цетиње, 1914, стр. 105.

13) Славенко Терзић, „Идеолошки корени црногорске нације и црногорског сепаратизма“, *Слово о Црној Гори: Узданица Јужног Српства (или NDCG)* (приредио: Славенко Терзић), Српски форум Црне Горе, Вијеће народних скупштина Црне Горе, Подгорица, 2001, стр. 141; Александар Стаматовић, *Историјске основе националног идентитета Црногораца*, Српска радикална странка, Београд, 2000, стр. 173-181, 220-235.

14) Милован Ђилас, „О црногорском националном питању“, *Борба*, 1. 5. 1945.

15) L. V. Südland, *Južnoslavensko pitanje: prikaz cjelokupnog pitanja*, Matica hrvatska, Zagreb, 1943, стр. 48-49, 125, 150, 185.

16) Savić Marković Štedimlija, *Osnovi Crnogorskog nacionalizma*, Putovi, Zagreb, 1937, стр. 10, 116, 126-127; Savić Marković Štedimlija, *Crvena Hrvatska*, Laus, Split, 1991, стр. 11, 107, 116-117. *Crvena Hrvatska* је први пут објављена 1937.

17) Dominik Mandić, *Crvena Hrvatska*, Ziral, Čikago–Rim 1973, стр. 7, 326.

председничким изборима 1997. године црногорске власти су широко отвориле врата „дукљанистичким“ идејама.¹⁸ Према писању британског *Њу интернешналиста* из јула 1999. године, црногорска власт је ангажовала америчку лобистичку фирму да јој „помогне да обликује идентитет раздвојен од Србије“.¹⁹

Такав и слични етнички инжењеринзи, познати кроз историју, прете да додатно наруше већ компликовану етничку слику Црне Горе. Наиме, у последњих сто година на пописима су присутне јаке осцилације. Од 95% Срба (1909) стигло се до 90,67% Црногораца (1948). Потом је почетком 21. века проценат Срба и Црногораца дошао на клацкалицу.²⁰

Табела 1. Национално изјашњавање на пописима у Црној Гори

	Срби	Црногорци	Остали	Укупно
1909. Књажевина Црна Гора	95%	0,00%	5%	317.856
1921. Краљевина СХС (Црна Гора)	91,35%	0,00%	8,45%	199.227
1948. Народна Република Црна Гора	1,78%	90,67%	6,95%	377.189
1953. Народна Република Црна Гора	3,30%	86,62%	9,45%	419.873
1961. Народна Република Црна Гора	2,99%	81,37%	14,56%	471.894
1971. Социјалистичка Република Црна Гора	7,46%	67,15%	23,81%	529.604
1981. Социјалистичка Република Црна Гора	3,32%	68,54%	27,30%	584.310
1991. Република Црна Гора	9,34%	61,86%	26,41%	615.035
2003. Република Црна Гора	31,99%	43,16%	17,16%	620.145
2011. (Независна) Црна Гора	29,07%	45,28%	18,03%	620.029

Извор: обрада аутора.²¹

18) Srđan Janković, „Objedinjuju se sukobljene akademije, ukida se DANU“, *Radio Slobodna Evropa*, 16. 1. 2012. О расрбљавању Црне Горе видети у: Миша Ђурковић, *Тамни коридори моћи*, Укронија, Београд, 2013, стр. 115-169.

19) Richard Swift, „Lies And The Laptop Bombardiers“, *New Internationalist*, issue 314, July 1999.

20) Александар Раковић, „Национални идентитет у Црној Гори: пописи у Црној Гори од 1909. до 2003“, *Принцип*, фебруар 2004, стр. 12; Богољуб Шијаковић, *Огледање у контексту: о знању и вјери, предању и идентитету, цркви и држави*, Службени гласник, Београд, 2011, стр. 825.

21) Исто. – И за Шијаковићеву књигу и за мој текст табеле сам припремао на основу пода-

Према подацима Министарства за људска и мањинска права Црне Горе из 2011. године, у државној управи, локалној самоуправи и правосуђу само 8,59% запослених чине Срби, док се 79,03% запослених изјаснило као Црногорци.²² С друге стране, српски народ Црне Горе се, у виду одговора, самостабилизовао.²³ Црногорске власти, међутим, нису показале никакву намеру да пруже руку српском народу Црне Горе и до данас настављају с политиком која води ка асимилацији Срба у национални идентитет црногорских сепаратиста.

Режим црногорских сепаратиста који спроводи дискриминацију над Србима не може полагати право на обнову државности Краљевине Црне Горе која је била изричито српска.

3. ТЕРИТОРИЈА И ВЛАСТ У ОДНОСУ ПРЕМА ЗАВЕТНОМ КОСОВСКО-МЕТОХИЈСКОМ ПИТАЊУ

Док су владали Петровићи, Црна Гора је била теократија на челу са митрополитима (1697–1852), књажевина (1852–1910) и краљевина (1910–1918). Косовски завет је био водила црногорских владика и владара.²⁴ Према законској *Стеги* (1796) митрополита Петра I Петровића, сваког Црногорца издајника „јединогласно предамо вјечноме проклетству како Јуду предатеља Господња и како злочестиваго Вука Бранковића, који издаде Србље на Косово“.²⁵ Митрополит Петар II Петровић је 1848. године предлагао: „Треба најпре да се Српство ослободи и уједини. Ја бих тада у моју Пећку патријаршију, а кнез српски у Призрен. Мени духовна, а њему свјетовна власт над народом слободним и уједињеним“.²⁶ Пошто су војске Србије и Црне Горе у Првом балканском рату (1912–1913) ослободиле Косово и Метохију, Косово и мањи део Метохије припали су Краљевини Србији, већи део Метохије припојен је Краљевини Црној Гори, а краљ Никола Петровић се захваљуивао Богу „за освећено Косово и обновљења међа нашега дивнога царства“.²⁷

така из публикације *Попис 1991. (са освртом на резултате ранијих пописа 1921–1981)*, компакт диск, Савезни завод за статистику, Београд, 1998. као и званичних резултата пописа у Црној Гори (2003. и 2011. године) које је објавио Завод за статистику Црне Горе – Монстат.

- 22) Зоран Лутовац, *Српски идентитет у Црној Гори*, Институт друштвених наука, Београд, 2015, стр. 121.
- 23) Миломир П. Степић, „О српском геополитичком идентитету“, *Српска политичка мисао*, Институт за политичке студије, Београд, бр. 2/2012, стр. 16.
- 24) Глигор Станојевић, *Црна Гора у доба владике Данила*, Историјски институт НР Црне Горе, Цетиње, 1955, стр. 183–184.
- 25) Петар I Петровић, *Дјела*, ЦИД, Подгорица, 1999, стр. 823.
- 26) Љубомир Дурковић-Јакшић, *Митрополија црногорска никада није била аутокефална*, Свети архијерејски синод СПЦ, Митрополија црногорско-приморска, Београд–Цетиње, 1991, стр. 42.
- 27) Никола I Петровић, *Дјела*, ЦИД, Подгорица, 1997, стр. 382–383.

У социјалистичкој Југославији у саставу НР Црне Горе није било Метохије. Формирање Аутономне Косовско-Метохијске Области (1945), у саставу НР Србије, изузело је Метохију из Црне Горе што је могао бити један од корака да се заветна косовска идеја истргне из црногорске свести. С тим у вези, пошто је после сецесије Црне Горе (2006) уследило и једнострано проглашење независности албанских сепаратиста (2008), црногорске власти су признале „Косово“ упркос томе што је – према речима премијера Душка Марковића – 85% грађана Црне Горе било против.²⁸ Црна Гора је против воље већине грађана 2017. увучена и у НАТО.²⁹ Власт Црне Горе је 2018. донела одлуку да, у склопу НАТО снага, пошаље војску на Косово и Метохију.³⁰

Краљевина Црна Гора која је била ослободилац косовско-метохијске земље не може бити у истој вертикали државности са данашњом Црном Гором која се сврстала са окупаторима косовско-метохијске земље.

4. ЈЕЗИК И ПИСМО

У време владавине Петровића званичан језик у Црној Гори био је српски, а писмо ћирилица. Петар II Петровић штампао је на Цетињу *Српски буквар* (1836) и *Српску граматику састављену за црногорску младеж* (1838). Уставом Богословије у Књажевини Црној Гори прописано је да се у тој школи учи српски језик, српска књижевност и српска повесница.³¹ Према *Закону о народнијем школама у Краљевини Црној Гори* из 1911. године задатак „српских народних школа“ био је да „шире просвјету и српску писменост у народу“.³²

У Краљевини Срба, Хрвата и Словенаца/Југославији званичан језик је био српско-хрватско-словеначки (1918–1941), а у социјалистичкој Југославији званични језици су били српскохрватски, словеначки и македонски (1945–1991). Према Уставу Републике Црне Горе из 1992. године службени језик је био српски

28) „Марковић: Против признања Косова било 85% Црне Горе, али имали смо визију“, *Танјуг*, 4. 2. 2018.

29) О томе у: Александар Раковић, „Црна Гора од сецесије до НАТО пакта: осврт на несналажење руске спољне политике (2006–2017)“, *Национални интерес*, Институт за политичке студије, Београд, бр. 1/2017, Београд, стр. 69–86.

30) „НАТО: Задовољни смо што нас Црна Гора слуша и шаље војнике на Косово*“, *In4s.net*, 7. 2. 2018.

31) Милан Костић, *Школе у Црној Гори од најстаријих времена до данашњег доба*, Књижара браће Јовановића, Панчево, 1876, стр. 189–198.

32) *Закон о народнијем школама у Краљевини Црној Гори*, Државна штампарија, Цетиње, 1911, стр. 3, 6, 11.

језик ијекавског изговора.³³ На попису из 2003. године број грађана Црне Горе који су одабрали српски језик за матерњи износио је 393.740 (63,49%), док се за „црногорски језик“ определило 136.208 (21,96%).³⁴ Међутим, Влада Црне Горе је 2004. административном силом избацила из школа предмет српски језик и књижевност.³⁵

На крају, Уставом Црне Горе из 2007. године прописано је: „Службени језик у Црној Гори је црногорски језик“, а „у службеној употреби су и српски, босански, албански и хрватски језик“.³⁶ Српски језик је стављен у ред с језицима националних мањина. Државне институције и органи Црне Горе у службеној употреби користе латиницу.³⁷ Нови црногорски правопис са 32 слова озваничен је 9. јула 2009. године.³⁸

Садашње црногорске власти су и преко језика и писма прекинуле везу са Краљевином Црном Гором.

5. ПРАВОСЛАВНА ЦРКВА

Идентитет Православне цркве у Црној Гори био је изричито српски, а митрополити црногорски били су српски родољуби. Митрополит Данило Петровић се изјашњавао као „војеводич српској земљи“.³⁹ Митрополит Сава Петровић писао је да је епископ „српског национа“.⁴⁰ Митрополит Василије Петровић о себи је говорио да је „пастир славеносрпскога црногорскога народа“ (1754).⁴¹ Митрополит Петар I Петровић је предложио обнављање „славеносрпског царства“ (1807).⁴² Митрополит Петар II Петровић је наглашавао „народност ми србинска“ (1833).⁴³

Уставом Светог синода у Књажевини Црној Гори (1903) противканонски је проглашена „автокефална православна митропо-

33) Устав Републике Црне Горе, *Службени лист Републике Црне Горе*, бр. 48, 1992.

34) *Попис становништва, домаћинстава и станова у 2003: Становништво: вјероисповјест, матерњи језик и национална или етничка припадност према старости и полу: подаци по општинама*, Републички завод за статистику Црне Горе, Подгорица, 2004, стр. 10.

35) „Nikšić: Zamenjeno šest profesora“, *B92*, 12. 9. 2004.

36) Устав Црне Горе, *Службени лист Црне Горе*, бр. 1, 25. 10. 2007.

37) Видети документа државних органа Црне Горе.

38) Новица Ђурић, „Црногорски језик са 32 слова“, *Политика*, 11. 7. 2009.

39) Глигор Станојевић, *Митрополит Василије Петровић и његово доба (1740–1766)*, Историјски институт, Народна књига, Београд, 1978, стр. 34.

40) Батрић Јовановић, *Црногорци о себи*, Слобода, Београд, 1989, стр. 63-64.

41) Василије Петровић, „Историја о Црној Гори“, у *Повјесница црногорска*, Унирекс, Подгорица, 1997, стр. 7.

42) Јован Милићевић, „Црна Гора 1797–1851“, *Историја српског народа*, V-1, Српска књижевна задруга, Београд, 1981, стр. 170-171; Токо Д. Пејовић, *Црна Гора у доба Петра I и Петра II*, Народна књига, Београд, 1981, стр. 359.

43) Љубомир Дурковић-Јакшић, *Митрополија црногорска никада није била аутокефална*, нав. дело, стр. 36.

лија у Књажевини Црној Гори“. У Уставу Књажевине Црне Горе из 1905. године стајало је „црногорска је црква аутокефална“. Никола Петровић је 1910. године прогласио Црну Гору краљевином а себе краљем. Управо тада је у Народној скупштини Краљевине Црне Горе наглашено: „Митрополија Цетињска једина је Светосавска Епископска столица, која је без прекидања до данас сачувана, и као таква законита престоница и наслѣдница Пећке Патријаршије“.⁴⁴ Влада краља Николе у егзилу, која није прихватила југословенско уједињење на челу с Карађорђевићима (1918), признала је 1920. године у *Гласу Црногорца*, свом службеном листу, уједињење Српске православне цркве али не и њено црквено средиште. У тексту је стајало да право на српски патријаршијски трон има Црна Гора која је ослободила Пећ и 1913. поставила пећког митрополита.⁴⁵

Живот Српске православне цркве је нарушен у социјалистичкој Југославији. Стога су се појавиле старе претензије. На пример, кардинал Фрањо Шепер је 1977. у Херцег Новом разговарао с римокатоличким свештеницима из Црне Горе, Босне и Херцеговине и Хрватске „где је по речима Шеперових саговорника Православна црква ‘у одумирању’ и стичу се могућности за ‘повратак одијељених источњака у Католичко јединство’“.⁴⁶

У полицијској станици на Цетињу 2000. пријављено је оснивање „вјерске заједнице Црногорска Православна Црква“. Мило Ђукановић је крајем 2000. први пут писао српском патријарху Павлу у корист „Црногорске православне цркве“.⁴⁷ С тим у вези, Мило Ђукановић је у интервјуу Телевизији Црне Горе (2011) изјавио да „Митрополија црногорско-приморска није усаглашена са државним интересима Црне Горе, јер је део Српске православне цркве (СПЦ)“ и „ако желимо православну цркву у хармоничним односима с државом и црногорским државним органима, логичан је циљ самосталност цркве“.⁴⁸

Ни на црквеном питању не постоји спона између Краљевине Црне Горе у којој је српско православље било државна религија и данашње Црне Горе у којој власт има намеру да истера Српску православну цркву.

44) *Устав за Књажевину Црну Гору*, Државна штампарија, Цетиње, 1905, стр. 12; Љубомир Дурковић-Јакшић, *Митрополија црногорска никада није била аутокефална*, нав. дело, стр. 45-74; Александар Стаматовић, *Кратка историја Митрополије црногорско-приморске*, Светигора, Цетиње, 1999, стр. 66-79, 84.

45) „Српска патријаршија“, *Глас Црногорца*, 24. 9. 1920.

46) Архива Савезног министарства вера, Записник са Осме седнице Комисије за односе с верским заједницама Савезног извршног већа, 25. 7. 1977.

47) *Трговци ђушима: дужанско-монтенегрински вјерски трафикинг у свјетлости докумената* (приредили: Будимир Алексић, Славко Крстајић), Омладински интелектуални центар, Никшић, 2003, стр. 122-135.

48) „Ђукановић: Циљ DPS-a је samostalna pravoslavna crkva“, *Blic*, 17. 5. 2011.

6. ЗАСТАВА И ГРБ

Српска тробојка, црвено-плаво-беле боје, у употреби у Црној Гори била је од 1847. године, у време Петра II Петровића, у виду тробојне ленте Обилића медаље. Књаз Данило Петровић је 1860. године српску тробојку утврдио као заставу Књажевине Црне Горе. Тробојке су могле имати грб посред заставе: двоглавог белог орла, с лавом, изнад којих је била круна. Тробојке су могле бити и без грба.⁴⁹ Уставом Књажевине Црне Горе из 1905. утврђено је да је државна односно народна застава „црвена, плаветна и бијела“.⁵⁰

Истовремено, војне заставе Црне Горе биле су црвене боје. Главна војна застава алај-барјак је по средини имала двоглавог белог орла, а око црвене заставе био је бели оквир. Четна војна застава крсташ-барјак имала је на средини бели крст и такође бели оквир око црвене заставе.⁵¹ Никола Петровић је алај-барјак називао заставом „са Душановим бијелим орлом“.⁵²

Окупатори су забрањивали српске тробојке и уместо њих уводили црногорске војне заставе. *Цетињске новине* су 1917. године објавиле наредбу аустроугарског окупатора да су „забрањене и српске народне боје (црвено-плаво-бијело); напротив нема се ништа проти употреби староцрногорских застав (црвена са бијелим рубом и с бијелим крстом у средини)“.⁵³ Исто се догодило када су италијанске окупационе власти 1941. године прописале „да ће застава Црне Горе бити војничка застава Краља Николе“.⁵⁴

Уставом НР Црне Горе (1946) прописана је употреба црвено-плаво-беле републичке заставе, с тим што је ова тробојка све до 1992. на средини имала црвену петокраку. Република Црна Гора, као део Савезне Републике Југославије, вратила је 1993. српску тробојку дефинисану Уставом Књажевине Црне Горе из 1905. У исто време за грб је утврђен двоглави бели орао, са лавом на штиту.⁵⁵

Власти у Републици Србији су 2004. године имале намеру да се договоре с властима у Републици Црној Гори око симбола Државне заједнице Србија и Црна Гора. Будући да су две републике

49) Александар Стаматовић, *Истине и лажи о црногорској застави*, Вијеће народних скупштина Црне Горе, Подгорица, 2002, стр. 24-47; Јован Б. Маркуш, *Грбови, заставе и химне у историји Црне Горе*, Светигора, Цетиње, 2007, стр. 64-74.

50) *Устав за Књажевину Црну Гору*, Државна штампарија, Цетиње, 1905, стр. 12.

51) Александар Стаматовић, *Истине и лажи о црногорској застави*, нав. дело, стр. 11-23; Јован Б. Маркуш, *Грбови, заставе и химне у историји Црне Горе*, нав. дело, стр. 75.

52) Никола I Петровић, *Дјела*, нав. дело, стр. 1152.

53) „Dozvoljene zastave u Crnoj Gori“, *Cetinjske novine*, 26. 4. 1917.

54) „Нова застава Црне Горе“, *Глас Црногорца*, 2. 7. 1941.

55) Јован Б. Маркуш, *Грбови, заставе и химне у историји Црне Горе*, нав. дело, стр. 50, 83-84.

у то време имале тробојку, с различитим нијансама плаве, Београд је предложио Подгорици да заједничка застава буде црвено-плаво-бела са средњом нијансом плаве.⁵⁶ Власти Црне Горе су стога на пречац донеле одлуку да алај-барјак, сада са жутим двоглавим орлом и жутим оквиром, од 2004. године као државна застава замени црвено-плаво-белу тробојку.⁵⁷ У исто време двоглави бели орао замењен је двоглавим жутим орлом.⁵⁸

Тиме што су укинули српску тробојку Црне Горе, префарбали чак и грб, владајући црногорски сепаратисти поступили су управо на исти начин као аустроугарски и италијански окупатор.

7. ХИМНЕ И НОВАЦ

За химну Књажевине Црне Горе прихваћена је 1870. године песма српског свештеника Јована Сундечића „Убавој нам Црној Гори“. Поред ове државне химне, Црна Гора је имала и народну химну „Онам“, онамо“ чије је стихове 1867. године написао књаз Никола Петровић. Ова песма је сматрана српском Марсељезом.⁵⁹ Кроз „Онам“, онамо“ црногорски владар је исказао своје намере да буде „осветник Косова“.

Законом о државним симболима из 2004. године установљена је и химна Црне Горе „Ој свијетла мајска зоро“. ⁶⁰ Њен текст је налик верзији коју је написао сарадник усташа Секула Дрљевић, а коју је Савић Марковић Штедимлија објавио 1937. године и у књизи *Црвена Хрватска*.⁶¹ Дрљевићева верзија није имала везе са аутентичном верзијом „Ој јунаштва свијетла зоро“ из 1863. године која о Црној Гори вели „једина си за слободу ти остала српском роду“.⁶²

Књажевина Црна Гора је 1909. године увела своју монету – перпер. До тада су у Црној Гори биле у оптицају стране валуте. Име новца требало је да асоцира на перпер цара Душана Немањића.⁶³ Након уједињења 1918. године у Црној Гори је био у употреби само југословенски динар све до новембра 1999. године када су црногорске власти извршиле монетарни сепаратизам и увеле

56) Тања Маркотић, „Две боје – плаво“, *Вечерње новости*, 15. 6. 2004.

57) „Као некад Петровићи“, *Вјести*, 9. 7. 2004; „Нови грб, застава и химна“, *Побједа*, 9. 7. 2004.

58) Јован Б. Маркуш, *Грбови, заставе и химне у историји Црне Горе*, нав. дело, стр. 51.

59) Исто, стр. 89-102.

60) Закон о државним симболима и Дану државности Црне Горе, *Службени лист Републике Црне Горе*, бр. 47, 2004.

61) Архивска документација у личном поседу, флајер „Чија је химна Црне Горе“. Видети и у: Savić Marković Štedimlija, *Crvena Hrvatska*, нав. дело, стр. 117-118.

62) Ђорђе Перић, „Позоришне песме у записима мелографа XIX века“, *Српска музичка сцена* (приредиле: Ана Матовић и др.), Музиколошки институт САНУ, Београд, 1995, стр. 146.

63) О односу перпера према динару у: *Законик Стефана Душана цара српског 1349. и 1354* (приредио: Стојан Новаковић), Задужбина Илије М. Коларца, Београд, 1898, стр. 155.

немачку марку као паралелно платежно средство.⁶⁴ Ђукановићев саветник Стив Ханке рекао је 1999. године да не треба уводити перпер.⁶⁵ Немачка марка је 2000. године постала једино средство плаћања,⁶⁶ а уз „прећутну сагласност“ Европске уније евро је 2002. постао званична валута у Црној Гори.⁶⁷ Запад је тиме још једном подвукао подршку црногорском сепаратизму.

Не постоји спона ни између државне химне Краљевине Црне Горе и државне химне данашње Црне Горе. Притом, црногорске власти се нису определиле ни да макар привремено уведу перпер као асоцијацију на такозвану обнову државности.

8. ЗАКЉУЧАК

Основни критеријуми државности, елементи идентитета и посебно истакнути симболи државности у потпуности су различити у данашњој Црној Гори у односу на Краљевину Црну Гору.

Табела 2: Поређење елемената и симбола државности некадашње Краљевине Црне Горе и данашње Црне Горе

	Краљевина Црна Гора	Црна Гора данас
Становништво	Срби	Најбројнији Црногорци. Срби Црне Горе изложени притисцима владајуће елите и расрбљавању.
Територија	Са делом заветне Метохије	Без дела Метохије. Војска Црне Горе у оквиру НАТО окупатор на Косову и Метохији.
Идеологија	Српство	Антисрпство диктирано од стране владајуће елите црногорских сепаратиста
Уређење	Монархија	Република
Језик	Српски	Црногорски као службени
Писмо	Ћирилица	Латиница као писмо администрације
Црква	Српско православље	Владајућа елита намерава да избаци Српску православну цркву
Застава	Српска тробојка	Црвено-жута налик војној
Грб	Бели двоглави орао Немањића	Жути двоглави орао
Химна	Убавој нам Црној Гори Онам онамо	Ој свијетла мајска зоро
Новац	Перпер	Евро. Перпер одбијен као предлог.

Извор: обрада аутора.

Ништа, дакле, 2006. године није обновљено од државности Краљевине Црне Горе. Реч је о две различите државности: **1.** срп-

64) „Uvedena nemačka marka u Crnoj Gori – odmah korigovane cene“, *B92*, 2. 11. 1999.

65) „Црногорска марка“, *Дан*, 13. 9. 1999.

66) Мила Радуловић, „Динар за нумизматичаре“, *НИН*, 16. 11. 2000.

67) Milan Šćekić, „EU preispituje uporabu eura u Crnoj Gori“, *Poslovni dnevnik*, 26. 6. 2013.

ске државности Црне Горе под династијом Петровић Његош која се закључује Краљевином Црном Гором; 2. новостечене државности Црне Горе (2006) са израженом цртом србофобије. То су две државе које се исто зову. Државност Краљевине Црне Горе може бити обновљена само као српска.

ИЗВОРИ И ЛИТЕРАТУРА

- Архива Савезног министарства вера, Записник са Осме седнице Комисије за односе с верским заједницама Савезног извршног већа, 25. 7. 1977.
- Архивска документација у личном поседу, флајер „Чија је химна Црне Горе“, 2004.
- Бојовић Јован Р, *Законик књаза Данила*, Историјски институт СР Црне Горе, Титоград, 1982.
- Драговић Живко; Бакић, Љубомир А, *Познавање закона*, Државна штампарија, Цетиње, 1914.
- Дурковић-Јакшић Љубомир, *Митрополија црногорска никада није била аутокефална*, Свети архијерејски синод СПЦ, Митрополија црногорско-приморска, Београд–Цетиње, 1991.
- Ђилас Милован, „О црногорском националном питању“, *Борба*, 1. 5. 1945.
- Ђурић Новица, „Црногорски језик са 32 слова“, *Политика*, 11. 7. 2009.
- Ђурковић Миша, *Тамни коридори моћи*, Укронија, Београд, 2013.
- Јовановић Батрић, *Црногорци о себи*, Слобода, Београд, 1989.
- Јовановић Слободан, *Држава*, I, Геца Кон, Београд, 1936.
- Костић Милан, *Школе у Црној Гори од најстаријих времена до данашњега доба*, Књижара браће Јовановића, Панчево, 1876.
- Лутовац Зоран, *Српски идентитет у Црној Гори*, Институт друштвених наука, Београд, 2015.
- Љушић Радош, *Историја српске државности: Србија и Црна Гора*, САНУ огранак у Новом Саду, Беседа, Друштво историчара Јужнобачког и Сремског округа, Нови Сад, 2001.
- Маркотић Тања, „Две боје – плаво“, *Вечерње новости*, 15. 6. 2004.
- Маркуш Јован Б, *Грбови, заставе и химне у историји Црне Горе*, Светигора, Цетиње, 2007.
- Милићевић Јован, „Црна Гора 1797–1851“, *Историја српског народа*, V-1, Српска књижевна задруга, Београд, 1981, стр. 161-211.
- Милосављевић Зоран, „Босна и Херцеговина и Црна Гора – (не)одрживе мултинационалне творевине“, *Српска политичка мисао*, Институт за политичке студије, Београд, бр. 4/2012, стр. 301-318.
- Пејовић Ђоко Д, *Црна Гора у доба Петра I и Петра II*, Народна књига,

- Београд, 1981.
- Перић Ђорђе, „Позоришне песме у записима мелографа XIX века“, *Српска музичка сцена*, (приредиле: Ана Матовић и др), Музиколошки институт САНУ, Београд, 1995, стр. 142-154.
- Петровић Василије, „Историја о Црној Гори“, у: *Повјесница црногорска*, Унирекс, Подгорица, 1997.
- Петровић Никола I, *Дјела*, ЦИД, Подгорица, 1997.
- Петровић Петар I, *Дјела*, ЦИД, Подгорица, 1999.
- Поповић Ђуро; Рогановић, Јован, *Земљопис Књажевине Црне Горе за ученике III разреда основне школе*, Државна штампарија, Цетиње, 1899.
- Радуловић Мила, „Динар за нумизматичаре“, *НИН*, 16. 11. 2000.
- Раковић Александар, „Национални идентитет у Црној Гори: пописи у Црној Гори од 1909. до 2003“, *Принцип*, фебруар 2004.
- Раковић Александар, *Срби и религијски интервенционизам 1991–2015: Политички аспекти верских изазова српској држави и цркви после распада Југославије*, Хришћански културни центар, Београд, 2015.
- Раковић Александар, „Срби у Црној Гори десет година после референдума о сецесији: лични поглед на претходне и текуће догађаје и појаве“, *Српска баштина*, 1–2, Институт за српску културу, Никшић, 2016, стр. 67-73.
- Раковић Александар, „Црна Гора од сецесије до НАТО пакта: осврт на несналажење руске спољне политике (2006–2017)“, *Национални интерес*, Институт за политичке студије, Београд, бр. 1/2017, Београд, стр. 69-86.
- Стаматовић Александар, *Кратка историја Митрополије црногорско-приморске*, Светигора, Цетиње, 1999.
- Стаматовић Александар, *Историјске основе националног идентитета Црногораца*, Српска радикална странка, Београд, 2000.
- Стаматовић Александар, *Истине и лажи о црногорској застави*, Вијеће народних скупштина Црне Горе, Подгорица, 2002.
- Станојевић Глигор, *Црна Гора у доба владике Данила*, Историјски институт НР Црне Горе, Цетиње, 1955.
- Станојевић Глигор, *Митрополит Василије Петровић и његово доба (1740–1766)*, Историјски институт, Народна књига, Београд, 1978.
- Степић Миломир П, „О српском геополитичком идентитету“, *Српска политичка мисао*, Институт за политичке студије, Београд, бр. 2/2012, стр. 11-40.
- Терзић Славенко, „Идеолошки корени црногорске нације и црногорског сепаратизма“, *Слово о Црној Гори: Узданица Јужног Српства (или NDCG)* (приредио: Славенко Терзић), Српски форум Црне Горе, Вијеће народних скупштина Црне Горе, Подгорица, 2001, стр. 119-146.

- Шијаковић Богољуб, *Огледање у контексту: о знању и вјери, предању и идентитету, цркви и држави*, Службени гласник, Београд, 2011.
- Закон о народнијем школама у Краљевини Црној Гори*, Државна штампа-рија, Цетиње, 1911.
- Закон о државним симболима и Дану државности Црне Горе, *Службени лист Републике Црне Горе*, бр. 47, 2004.
- Законик Стефана Душана цара српског 1349. и 1354* (приредио: Стојан Новаковић), Задужбина Илије М. Коларца, Београд, 1898.
- Попис 1991. (са освртом на резултате ранијих пописа 1921-1981)*, компакт диск, Савезни завод за статистику, Београд, 1998.
- Попис становништва, домаћинства и станова у 2003: Становништво: вјероисповјест, матерњи језик и национална или етничка припадност према старости и полу: подаци по општинама*, Републички завод за статистику Црне Горе, Подгорица, 2004.
- Трговци душама: дукљанско-монтенегрински вјерски трафикинг у свјетлости докумената* (приредили: Будимир Алексић, Славко Крстајић), Омладински интелектуални центар, Никшић, 2003.
- Устав за Књажевину Црну Гору*, Државна штампарија, Цетиње, 1905.
- Устав Републике Црне Горе, *Службени лист Републике Црне Горе*, бр. 48, 1992.
- Устав Црне Горе, *Службени лист Црне Горе*, бр. 1, 2007.
- „Марковић: Против признања Косова било 85% Црне Горе, али имали смо визију“, *Тањуг*, 4. 2. 2018.
- „Нова застава Црне Горе“, *Глас Црногорца*, 2. 7. 1941.
- „Нови грб, застава и химна“, *Побједа*, 9. 7. 2004.
- „НАТО: Задовољни смо што нас Црна Гора слуша и шаље војнике на Косово*“, *In4s.net*, 7. 2. 2018.
- „Српска патријаршија“, *Глас Црногорца*, 24. 9. 1920.
- „Црногорска марка“, *Дан*, 13. 9. 1999.
- Bar-Tal Daniel, *Shared Beliefs in a Society: Social Psychological Analysis*, Sage, Thousand Oaks–London–New Delhi, 2000.
- Crawford James, “The Criteria for Statehood in International Law”, *British Yearbook of International Law*, Volume 48, Issue 1, Oxford University Press, 1. 1. 1977.
- Janković Srđan, „Objedinjuju se sukobljene akademije, ukida se DANU“, *Radio Slobodna Evropa*, 16. 1. 2012.
- Mandić Dominik, *Crvena Hrvatska*, Ziral, Čikago–Rim 1973.
- Rudović Nedeljko, „Obnova i izgradnja državnosti“, *Vreme*, 25. 5. 2006.
- Südland L. V, *Južnoslavensko pitanje: prikaz cjelokupnog pitanja*, Matica hrvatska, Zagreb, 1943.
- Swift Richard, „Lies And The Laptop Bombardiers“, *New Internationalist*, issue 314, July 1999.

- Šćekić Milan, „EU preispituje uporabu eura u Crnoj Gori“, *Poslovni dnevnik*, 266. 2013.
- Štedimlija Savić Marković, *Osnovi Crnogorskog nacionalizma*, Putovi, Zagreb, 1937.
- Štedimlija Savić Marković, *Crvena Hrvatska*, Laus, Split, 1991.
- „Dozvoljene zastave u Crnoj Gori“, *Cetinjske novine*, 26. 4. 1917.
- „Đukanović: Cilj DPS-a je samostalna pravoslavna crkva“, *Blic*, 17. 5. 2011.
- „Kao nekad Petrovići“, *Vijesti*, 9. 7. 2004;
- „Nikšić: Zamenjeno šest profesora“, *B92*, 12. 9. 2004.
- „Srpski dosije o pokušaju terorizma nastao je znatno prije 16. oktobra“, *Pobjeda*, 11. 12. 2017.
- „Uvedena nemačka marka u Crnoj Gori – odmah korigovane cene“, *B92*, 2. 11. 1999.

Aleksandar Rakovic

THE SECESSION OF MONTENEGRO (2006): NEW STATEHOOD, NOT RENEWED STATEHOOD

Resume

Montenegro of the Petrović Njegoš dynasty (1697–1918), internationally recognized as an independent Principedom of Montenegro (1878), proclaimed Kingdom of Montenegro (1910), was the Serb state. Basic criteria of the Montenegro's statehood, concluded with the Kingdom of Montenegro were Serbian population (95%), state territory with Metohija as sacred Serbian Kosovo-Metohija goal and Serbdom as state ideology. Elements of identity were the Serbian Orthodoxy, Serbian language, Cyrillic alphabet, while the symbols of the statehood were Serbian red-blue-white tricolour flag, two-headed white eagle as a coat of arms with roots in the medieval Serbian Nemanjić heraldry, people's anthem "Onam", onamo" known as the Serbian Marseillaise and currency *perper* named after currency of the medieval Serbian Empire.

Two Serbian statehoods of the Kingdom of Montenegro and the Kingdom of Serbia merged in 1918 and then unified with other Serbs and Yugoslavs in the Kingdom of Serbs, Croats and Slovenes/ Yugoslavia. The Communist Party of Yugoslavia, after its victory in the WWII, established socialist Yugoslavia (1945–1991) as a federation of six republics. The People's Republic/Socialist Republic of Montenegro still had Serbian tricolour flag but Montenegrins were officially considered separate ethnicity, known as "the different Serbs". Although

it was a dual identity, the door were opened for deserbisation, also led by the Roman Catholic Church and Croat ideologists who considered Montenegrins descendents of so-called “medieval Red Croats“.

The break-up of the socialist Yugoslavia split Montenegrin identity into two parts: Serbs and Montenegrins. Serbs claimed Serbdom of historical Montenegro, while many Montenegrins – but not all – claimed Montenegrin roots within medieval Diocletia, considered by Croat ideologists a synonym to “the Red Croatia”. After Montenegrin president Milo Đukanović in 1997 accepted a path of separatism from joint state with Serbia, so-called “Diocletian ideology” became mainstream within the ruling elite. Montenegrin separatists, together with the minority population (Bosniaks, Albanians and Croats, together around 24% of Montenegro’s population) began to outvote Serbs (around 33% of Montenegro’s population) and Montenegrins of the Serbian mother tongue (still “the different Serbs”) with 55% against 45% on almost all elections and independence referendum (2006).

During the process of secession and after secession of Montenegro, the ruling elite of Montenegrin separatists and ethnic minorities totally changed the identity of Montenegro. According to basic criteria, the Montenegro’s new statehood was claimed by the ruling elite just Montenegrin, in 2018 Montenegro sent troops to southern Serbian province Kosovo and Metohija to join occupying NATO forces, while serbophobia is considered main narrative. Elements of new identity are so-called “Montenegrin Orthodoxy”, “Montenegrin language”, Latin alphabet, while the symbols of the statehood are historical red military flag of the Kingdom of Montenegro now as a state flag, two-headed white eagle is now painted yellow, a version of a song “Oj svijetla majska zoro”, similar to one published in the book *Red Croatia* (1937) is accepted as a state anthem.

The Kingdom of Montenegro and present-day Montenegro are two totally different states with the same name. There is nothing to connect them in basic criteria of the statehood, elements of identity and symbols of the statehood. The Kingdom of Montenegro had its Serbian statehood while present-day Montenegro has its Montenegrin statehood. Thus, secession of Montenegro in 2006 led to completely new statehood, and not renewed statehood.

Keywords: Statehood, Kingdom of Montenegro, Serbdom, present-day Montenegro, anti-Serbdom

* Овај рад је примљен 27. априла 2018. године, а прихваћен на састанку Редакције 26. јуна 2018. године.